

Дячкін Михайло Олександрович
аспірант кафедри кримінально-правових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ФОРМА І ЗМІСТ ВИНИ
У ЗЛОЧИНІ «МАСОВІ ЗАВОРУШЕННЯ»
ЗА ст. 294 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ**

Суб'єктивна сторона злочину «масові заворушення», передбаченого ст. 294 Кримінального кодексу України, характеризується виною у формі умислу, а психічне ставлення винної особи до його наслідків може характеризуватись умислом або необережністю [1, с. 695]. Встановлення вини, її форми, виду і змісту є необхідною умовою не тільки для підстави кримінальної відповідальності, але й, разом з характером і ступенем вини, суттєво впливає на визначення виду і розміру покарання за вчинення злочину. У статтях 24 та 25 КК законодавець закріпив узагальнені поняття, якими визначаються види умислу та необережності, але які не відображають усі їх можливі прояви у злочинах, передбачених КК. Особливо це проявляється у складних та багатооб'єктних злочинах, а також злочинах, вчинюваних у співучасті, коли інтелектуальний і вольові моменти щодо вчинюваних злочинних діянь та їх наслідків відрізняються.

Масові заворушення – злочин зі складним складом, бо посягає на декілька безпосередніх об'єктів шляхом вчинення різноманітних дій, а також заподіяння різного виду суспільно небезпечних наслідків, які є ознаками інших, окремих злочинів. Наприклад, грубе порушення громадського порядку, насильство щодо особи, знищення та/або пошкодження чужого майна, опір представника влади, заподіяння тілесних ушкоджень, а також смерті особі та ін. А тому наведена вище характеристика суб'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 294 КК, розкриває її певною мірою, але неповно.

Зміст вини суб'єкта злочину «масові заворушення» характеризують інтелектуальний та вольовий моменти щодо дій, які особа вчинює особисто, а також вчинюваних іншими учасниками цього злочину, та щодо суспільно небезпечних наслідків вказаних дій. На зміст вини впливає також форма участі особи у масових заворушеннях (організація масових заворушень чи активна участь у масових заворушеннях) та конструкція складу злочину (формальний, матеріальний чи усічений). Встановлення змісту вини у злочинах зі складним (складеним) складом, а також вчинюваних у співучасті у більшості виходить за межі умислу, необережності та їх видів й вирішується в межах складної вини, яку ще називають змішаною або подвійною. Науці кримінального права відомі різні точки зору щодо вказаної форми вини: заперечення її

існування [2, с. 48; 3, с. 5, 6] та її беззаперечне визнання [4, с. 333; 5, с. 112-113]. Автор є прибічником останньої, бо саме в межах вчення про три форми вини, з урахуванням вчення про змішану форму вини, є можливим всебічне дослідження й об'єктивна оцінка психічних процесів суб'єкта злочину зі складним складом, а також вчинюваного у співучасті, зокрема організація масових заворушень або активна участь у масових заворушеннях.

Вбачається, що зміст вини у злочині «масові заворушення» у формі організації масових заворушень характеризується виною у формі прямого умислу, зміст якого утворюють усвідомлення винною особою суспільно небезпечного характеру своїх дій, спрямованих на виникнення масових заворушень та/або їх продовження, розростання, або на керування ними та ін., передбаченням неминучості або можливості настання їх суспільно небезпечних наслідків у вигляді масових заворушень, передбачених ст. 294 КК (хоча б одного будь-якого з них), та бажанням діяти саме у такий спосіб задля настання наслідків у вигляді масових заворушень, що супроводжуються хоча будь-якими із передбачених у статті суспільно небезпечним діями або їх наслідками. Закінченим склад злочину у даному випадку є з початком організованих винною особою масових заворушень.

Дії особи, яка приєдналася до участі в масових заворушеннях як їх керівник, утворюють закінчений склад злочину з моменту початку фактичного виконання нею вказаних функцій. Суб'єктивна сторона злочину при цьому характеризується усвідомленням винною особою того, що вона керує учасниками масових заворушень, розуміє зміст масових заворушень і своїх дій, а також усвідомлює неминучість або можливість настання їх суспільно небезпечних наслідків у вигляді тривання (розростання) масових заворушень і бажає так діяти та настання вказаних наслідків. Тобто така особа у вказаній частині вчинення злочину «масове заворушення» діє також тільки з прямим умислом.

Вина особи, яка бере активну участь у масових заворушеннях, характеризується прямим умислом. Зміст вини такої особи характеризується усвідомленням нею факту масового заворушення, а також своєї ролі в ньому – активного учасника і суспільної небезпечності своїх дій, неминучості та/або можливості настання їх суспільно небезпечних наслідків у вигляді грубого порушення громадського порядку, що супроводжується насильством над особою та/або іншими діями та наслідками, передбаченими ст. 294 КК, а також бажанням так діяти та настання таких наслідків.

Враховуючи те, що значна частина учасників масових заворушень можуть бути непоінформованими про конкретні дії інших учасників цих заворушень, до настання їх наслідків вина окремих осіб характеризується або непрямим умислом, або необережністю.

Таким чином, суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 294 КК, у формі організації масових заворушень характеризується виною у формі прямого умислу, зміст якої утворюють усвідомлення винною особою суспільно небезпечного характеру своїх дій, спрямованих на виникнення масових

заворушень та/або їх продовження, розростання, або на керування ними, передбаченням неминучості або можливості настання наслідків у вигляді масових заворушень та бажанням діяти у такий спосіб. Щодо наслідків, що супроводжували масові заворушення (насильство над особою, погроми, підпали, загибель людей та ін.), вина їх організатора, а також особи, яка бере в них активну участь, може буди як у виді умислу, так і необережності. За наявності останньої має місце змішана форма вини, а вина у виді прямого умислу може бути підставою для кваліфікації дій за сукупністю злочинів, наприклад, за ч. 2 ст. 294 КК та відповідними частинами та пунктами ст. 115 КК.

Література

1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. – 3-тє вид., переробл. та доповн. / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К. : Атіка, 2004. – 1056 с.
2. Волков Б.С. Проблема воли и уголовная ответственность / Волков Б.С. – Казань, 1065.
3. Кригер Г. Еще раз о смешанной форме вины / Кригер Г. // Советская юстиция. – 1967. – № 3. – С. 5-6.
4. Пионтковский А.А. Курс советского уголовного права. – Т. 2 / Пионтковский А.А. – М., 1970.
5. Трайнин А.Н. Общее учение о составе преступления / Трайнин А.Н. – М., 1957.

Єфімов Володимир Веніамінович

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та спеціальної техніки факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ДО ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ОБУМОВЛЕНОСТІ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ ЕКОНОМІЧНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ РАЗОМ З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ В БАЗОВИХ ГАЛУЗЯХ ЕКОНОМІКИ, ЗОКРЕМА В АПК УКРАЇНИ

Управлінські помилки, недоліки в механізмах господарювання виявилися сьогодні особливо відчутними, виступаючи основою збереження та відтворення економічної злочинності в базових галузях економіки, зокрема в агропромисловому комплексі України. Реформування правоохоронних органів, які здійснюють протидію економічній злочинності, дуже затягнулось, до того ж це реформування супроводжується значними законодавчими змінами. У цей же ланцюг необхідно додати порушення господарських зв'язків, зловживання у сфері фінансів і торгівлі, що розширює коло детермінант укріплення позицій злочинності.